

Якнюнас Є.Є., студентка МП-1 кафедри
Школа соціальної роботи, факультету соціальних наук і
соціальних технологій НаУКМА
ncc.in.ua@gmail.com

Науковий керівник: **Гусак Н.Є.**, к.соц.н., доцент,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
gusakny@ukma.edu.ua

МОДЕЛІ УЧАСТІ ДІТЕЙ І МОЛОДІ У ПРОЦЕСАХ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ЇХНЬОГО ЖИТТЯ Й ДОБРОБУТУ

Конвенція ООН про права дитини проголошує участь базовим невід’ємним правом [1]. Також у Хартії основних прав Європейського Союзу (EU Charter of Fundamental Rights) зазначено, що дитина має право на захист і догляд, необхідні для її добробуту, таким чином вона, відповідно до її віку й зрілості, може вільно висловлювати свої погляди, що мають бути взяті до уваги при прийнятті рішень [2]. Дітей і молодь необхідно сприймати як експертів власного життя, які найкраще розуміють потреби і труднощі, з якими стикаються. Їхня думка, відповідно до віку й зрілості, має бути сприйнята належним чином і відображатися у рішеннях дорослих [4].

Участь — це активне залучення дітей і молоді до прийняття рішень, що стосуються їхнього життя [3]. Її також визначають як постійний динамічний процес, в ході якого відбувається обмін інформацією між дітьми/молоддю і дорослими з метою прийняття рішення, що максимально враховує найкращі інтереси дитини/молоді [4]. Вони реалізують право вільно висловлювати свої погляди у питаннях, що стосуються догляду, захисту чи добробуту у сфері соціальних послуг, охорони здоров'я, освіти, безпеки тощо [5].

У науковій літературі описані моделі участі дітей і молоді у процесах прийняття рішень - «Драбина участі» Харта (Roger Hart's Ladder of Participation), «Шлях до участі» Шієра (Shier's Pathways to Participation), передумови участі за моделлю Ланді (Lundy's Model Participation).

«Драбина участі» Харта — модель, що містить вісім сходинок від «неучасті до «участі». Вона розроблена для організацій, що готові долучати дітей і молодь до проектів, наразі використовується для співпраці дітей/молоді і дорослих у будь-яких питаннях [3]. Перші три сходинки передбачають «неучасть», а саме: *маніпуляцію* (дорослі використовують дітей і молодь для підтримки проектів,

якими керують), *декорацію* (мінімальна допомога, «підкріплення» в реалізації проєктів дорослих, хоча ідея проєкту може надходити від дітей/молоді) і *символічний захід* (формальна участь дітей/молоді, які здійснюють мінімальний вплив). Наступні п'ять сходинок «участі» визначені як: *призначення завдання* (проєктом керують дорослі, але дітей/молодь інформують, і їхня думка врахована), *інформування й консультування з молоддю щодо проєктів* (діяльність під керівництвом дорослих з інформуванням дітей/молоді про те, яким є їхній внесок, і якими будуть наслідки їхньої участі), *ініційовані дорослими прийняті спільні рішення* (виникає, коли проєкт ініціюється дорослими, але його реалізація базується на спільному прийнятті рішень), *проєкти ініційовані і керуються дітьми/молоддю* (дорослі виступають у ролі помічників), *проєкти керуються дітьми/молоддю, рішення ухвалюються спільно з дорослими* (партнерство між дорослими і молоддю) [6]. Таким чином, модель Харта дає розуміння, що є і що не є участю дітей і молоді у процесах прийняття рішень стосовно реалізації проєктів. Ця модель використовувалася іншими вченими. Зокрема, Шиєр свого часу виокремив п'ять категорій участі, назвавши їх «Шлях до участі», базуючись на ідеях Харта: 1) дітей вислухали; 2)

дітей підтримали у намірах висловити свої погляди; 3) голос дітей прийняли всерйоз і взяли до уваги; 4) дітей долучили до процесу прийняття рішень; 5) діти розділяють владу й відповідальність в процесі прийняття рішень [6].

Модель Ланді розроблена у 2007 році і базується на 12 статті Конвенції ООН про права дітей. Провідна ідея — тлумачення статті 12 Конвенції значно ширше, а «голос» — лише один з компонентів участі [4]. Модель базується на чотирьох важливих аспектах, що уможливають ефективну участь дітей і молоді: *простір* (безпечне, підтримуюче, максимально гнучке, інклюзивне, дружнє до дитини середовище, де є можливість висловлювати свої погляди й озвучувати ідеї), *голос* (дітям необхідно надати підтримку, навчити виражати свої думки таким чином, щоб донести аудиторії свої ідеї; доросла людина — помічник), *аудиторія* (люди, які мають вплив і наділені владою приймати рішення; сприяння дитині в приверненні уваги представників цільової аудиторії), *вплив* (сприяння в здійсненні конкретних дій на основі отриманої від дитини інформації) [4].

Всі моделі розвиваються і активно використовуються у соціальній роботі з дітьми і молоддю в різних країнах світу, оскільки будь-які втручання, що базуються на

потребах, озвучених безпосередньо дітьми й молоддю, є більш ефективними [4, 6]. Окрім того, ряд науковців (D. Kennan, B. Brady, C. Forkan) зазначають, що участь має численні позитивні наслідки для дітей та молоді, а саме: підвищення самооцінки та впевненості в собі, формування почуття приналежності й власної значущості, цінності, розкриття потенціалу, навичок прийняття рішень, зниження рівня стресу і тривоги, розвиток пізнавальних навичок і критичного мислення, підвищення обізнаності щодо власних прав, підвищення рівня довіри й поваги до дорослих, зниження ймовірності стати аутсайдером, підготовка до дорослого життя.

Узагальнюючи, варто зазначити, що участь в процесах прийняття рішень щодо власного життя й добробуту — базове право кожної дитини і молодої людини. Вчені свого часу розробляли моделі залучення дітей і молоді до процесів прийняття рішень, щоб їхній голос був почутий і врахований. Залучення дітей і молоді позитивно впливає на їхнє життя — від набуття компетентностей до підготовки до дорослого життя. Для України цей напрям відносно новий, але перспективний, тому дослідження в цій сфері мають бути спрямовані на формування механізмів забезпечення участі.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини [Електронний ресурс] // Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ) – Режим доступу до ресурсу: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/convention_small_final.pdf.
2. EU Charter of Fundamental Rights [Електронний ресурс] // European Union Agency for Fundamental Rights – Режим доступу до ресурсу: <https://fra.europa.eu/en>.
3. Havlicek J. Youth participation in foster youth advisory boards: Perspectives of facilitators / J. Havlicek, A. Curry, F. Villalpando. // Children and Youth Services Review. – 2018. – №84. – С. 255–270.
4. Kennan D. Space, Voice, Audience and Influence: The Lundy Model of Participation (2007) in Child Welfare Practice / D. Kennan, B. Brady, C. Forkan. // Practice Social Work in Action. – 2018. – С. 1–14
5. Kennan D. Supporting Children’s Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes / D. Kennan, B. Brady, C. Forkan. // British Journal of Social Work. – 2018. – С. 1–18.
6. Perry-Hazan L. The framed right to participate in municipal youth councils and its educational impact / L. Perry-Hazan, T. Nir. // Children and Youth Services Review. – 2016. – № 69. – С. 174–183.